

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľa : **J. P.**, bytom C., proti odporcom : 1/ **F. P.**, bytom S., 2/ **A. N.**, bytom C., 3/ **M. K.**, bytom L., 4/ **A. P.**, bytom C. a 5/ **M. P.**, bytom C., odporcovia 1/, 2/, 3/ a 5/ zastúpení JUDr. J. R., advokátom Advokátskej kancelárie so sídlom v S., **o určenie neplatnosti závetu**, ktorá vec sa viedla na Okresnom súde Spišská Nová Ves pod sp.zn. 3 C 956/1995, o dovolaní odporcov 1/, 2/, 3/ a 5/ proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 18. júna 2007 sp.zn. 9 CoD 75/2006, takto

r o z h o d o l :

Rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 18. júna 2007 sp.zn. 9 CoD 75/2006 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Návrhom na začatie konania, podaným na súde 6. decembra 1995, navrhovateľ sa domáhal, aby súd určil, že je neplatný závet zriadený 21. decembra 1994 formou notárskej zápisnice. Tvrdil, že závet je neplatný, pretože poručiiteľka A. P. nebola spôsobilá na urobenie tohto právneho úkonu a že neexistovali dôvody jeho vydedenia (ktorý úkon poručiiteľka tiež pojala do svojej poslednej vôle). Na pojednávaní súdu prvého stupňa tiež tvrdil, že závet nemá ani zákonom požadované náležitosti a spochybnil aj pravosť podpisu poručiiteľky na ňom.

Okresný súd Spišská Nová Ves (súd prvého stupňa), po tom, ako jeho predchádzajúci, návrh zamietajúci, rozsudok bol zrušený odvolacím súdom, rozsudkom z 8. júna 2006 č.k. 3 C 956/1995-178 určil, že závet nebohej A. P., ktorá zomrela X., spísaný vo forme notárskej zápisnice pod č. X. dňa 21. decembra 1994, je neplatný. O trovách konania rozhodol tak, že žiadny z účastníkov nemá právo na ich náhradu. Rozhodol tak majúci za to, že závet nemá

zákonom požadované náležitosti a v čase jeho zriadenia poručiteľka nebola ani spôsobilá na jeho urobenie. Záver, že posledná vôľa poručiteľky, hoci zriadená formou notárskej zápisnice, nemá zákonom požadované náležitosti vyvodil zo zistenia, že závet nebol napísaný jedným technickým prostriedkom; dátum zriadenia závetu, na rozdiel od ostatného textu závetu napísaného písacím strojom, je napísaný rukou. Naostatok, kópia závetu (podľa ktorej je dátum zhotovenia závetu napísaný rukou) nie je zhodná s jeho overeným odpisom (v ktorom je dátum zhotovenia závetu uvedený písacím strojom v záhlaví závetu).

Krajský súd v Košiciach (odvolací súd), ktorý konal o odvolaniach odporcov 1/, 2/, 3/ a 5/, rozsudkom z 18. júna 2007 sp.zn. 9 CoD 75/2006 potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa a odmietol odvolanie odporkyne 3/. Účastníkom nepriznal náhradu trov odvolacieho konania a proti svojmu rozsudku pripustil dovolanie. Rozhodol tak podľa § 219 Občianskeho súdneho poriadku, zákon č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov (O.s.p.) majúc za to, že odvolaním odporcov napadnutý rozsudok je vecne správny, i keď je sčasti založený na nesprávnom závere, že závet, ktorý nie je napísaný vlastnoručne, musí byť napísaný jedným technickým prostriedkom. Podľa odvolacieho súdu je sporný závet poručiteľky neplatný „pre nedodržanie zákonom predpísanej formy a náležitostí notárskej zápisnice, v ktorej dátum je dopísaný rukou pod uzavretý text napísaný strojom (článok II ods. 2 ústavy, § 47 písm. a/, § 42 ods. 2 a § 43 ods. 1 a 2 Notárskeho poriadku).“ Uviedol, že dátum zhotovenia závetu musí byť súčasťou uzavretého textu listiny. Znenie notárskej zápisnice možno dodatočne zmeniť len so súhlasom účastníkov; čo v danej veci, keďže zhotoviteľka závetu už nežije, už nie je možné. Pokiaľ odporcovia poukázali v odvolaní na to, že v odpise notárskej zápisnice o zriadení závetu je dátum zriadenia závetu uvedený v jeho záhlaví, pripomenul výpoveď notára JUDr. L. B., ktorý potvrdil, že s originálom závetu sa zhoduje jeho kópia a že pokiaľ ide odpis zápisnice, za jeho správnosť zodpovedá zamestnanec notárskeho úradu, ktorý ho vyhotovil a i keď sám osvedčil, že odpis sa zhoduje s originálom, ich totožnosť nekontroloval. Vzhľadom na uvedený záver o neplatnosti závetu z dôvodu nedostatku zákonom požadovaných náležitostí, odvolací súd už nepovažoval za potrebné skúmať, či poručiteľka A. P. bola spôsobilá na zriadenie závetu. Právnu zásadnosť svojho rozhodnutia, pre ktorú pripustil proti svojmu rozsudku podľa § 238 ods. 3 O.s.p. dovolanie, videl odvolací súd v riešení otázky, „či doplnenie textu notárskej zápisnice obsahujúcej závet (listinu o vydedení) o dátum, teda aj údaj, ktorý musí notárska zápisnica obsahovať, spôsobom, ktorý odporuje ust. § 43 ods. 2 Notárskeho poriadku, má za následok, že takúto listinu nie je možné považovať za notársku zápisnicu a z toho dôvodu je závet (listina

o vydedení) v nej obsiahnutý, neplatný; ako aj to, či závet, ktorý nie je napísaný vlastnoručne, musí byť napísaný jedným technickým prostriedkom.“

Proti rozsudku odvolacieho súdu podali odporcovia 1/, 2/, 3/ a 5/ dovolanie, ktoré odôvodnili tým, že skutkový stav veci nebol súdmi nižších stupňov náležite zistený a že napadnutý rozsudok spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. V prvej časti dovolania obširne uviedli dôvody, z ktorých majú za to, že poručiiteľka A. P. bola v čase zriadenia závetu spôsobilá na právne úkony. V druhej časti dovolania odporujú záveru odvolacieho súdu, že závet nemá zákonom požadované náležitosti. Uviedli, že skutočnosť, že závet bol zriadený vo forme notárskej zápisnice, je dostatočnou zárukou jeho hodnovernosti a pravosti, a tým aj zárukou zachovania právnej istoty dedičov a ostatných zúčastnených osôb. Ak súd mal pochybnosti o pravosti závetu, mal prihliadnúť na vôľu zriaďovateľky závetu. Poručiiteľka A. P. prejavila jednoznačnú vôľu zriadiť závet, ako aj vôľu vydediť navrhovateľa. Podľa odporcov bolo by porušením právnej istoty, ak by nebola rešpektovaná posledná vôľa poručiiteľky len z dôvodu chyby v písaní poverenou pracovníčkou notára, navyše keď sa kópia závetu inak vo všetkých náležitostiach, ako aj v texte, zhoduje s odpisom závetu. Naostatok, vypočutý notár pred súdom dostatočne vysvetlil, ako k chybe došlo a potvrdil, že závet bol urobený osobou, ktorá jasne vedela prejať svoju vôľu, samostatne formulovala svoje požiadavky a pri zriadení svojej poslednej vôle nebola nikým ovplyvňovaná. Navrhli napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a tiež aj rozsudok súdu prvého stupňa zrušiť a vec vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie.

Navrhovateľ navrhol „potvrdiť“ napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a tiež aj súdu prvého stupňa.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), postupujúc podľa predpisov účinných od 15. októbra 2008 (prechodné ustanovenie § 372p ods. 1 O.s.p. k úpravám účinným od 15. októbra 2008), po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpení advokátom proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 3 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok odvolacieho súdu v rozsahu podľa § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že dovolanie odporcov 1/, 2/, 3/ a 5/ je dôvodné.

I. V ustanovení § 238 ods. 3 O.s.p. je odvolaciemu súdu zverené oprávnenie založiť výrokom svojho rozsudku prípustnosť dovolania v prípade, že toto rozhodnutie je zásadného právneho významu. V prípade dovolania prípusteného odvolacím súdom v zmysle § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolateľ oprávnený napadnúť jeho rozhodnutie len z dôvodu, že spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.), a to práve len v konkrétne vymedzenej otázke. V dovolacom konaní môžu byť v takom prípade predmetom súdneho posudzovania iba právne otázky, na riešenie ktorých odvolací súd pripustil dovolanie, teda nie všetky (niektoré) právne otázky, riešené odvolacím súdom v rozhodnutí [na riešenie skutkových otázok dovolací súd nie je oprávnený ani vybavený procesnými prostriedkami (§ 243a ods. 2, veta druhá O.s.p.)]. Inak by dovolací súd porušil zásadu ovládajúcu podľa nášho právneho poriadku inštitút dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku, že proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, pri absencii predchádzajúceho rozhodnutia dovolacieho súdu, ktorým by bol odvolací súd viazaný (§ 238 ods. 2 O.s.p.) a absencii dôvodov uvedených v ustanovení § 237 O.s.p., nie je dovolanie prípustné. Dovolací súd v danej veci bol teda oprávnený preskúmať dovolanie a ním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu len v rozsahu, ktorý sa viazal k výroku odvolacieho súdu o prípustnosti dovolania, t.j. v otázke „či doplnenie textu notárskej zápisnice obsahujúcej závet (listinu o vydedení) o dátum, teda aj údaj, ktorý musí notárska zápisnica obsahovať, spôsobom, ktorý odporuje ust. § 43 ods. 2 Notárskeho poriadku, má za následok, že takúto listinu nie je možné považovať za notársku zápisnicu a z toho dôvodu je závet (listina o vydedení) v nej obsiahnutý, neplatný; ako aj to, či závet, ktorý nie je napísaný vlastnoručne, musí byť napísaný jedným technickým prostriedkom.“

Preskúmaním veci dovolací súd dospel k záveru, že odvolací súd predmetnú právnu otázku neposúdil správne.

Z dokazovania vykonaného pred súdmi nižších stupňov vyplynulo, že predmetný závet bol spísaný formou notárskej zápisnice, originál ktorej sa ale nezachoval. Notársky spis sp.zn. X, X. obsahuje iba kópiu notárskej zápisnice o závete. Podľa tejto kópie bola zápisnica napísaná písacím strojom. Strojom napísaný text neobsahuje dátum, kedy bola zápisnica spísaná; deň, mesiac a rok spísania notárskej zápisnice (21.12.1994) je v nej uvedený rukou, za strojom napísaným textom. Po tomto nasleduje podpis zriaďovateľky závetu a zápisnicu spisujúceho notára JUDr. L. B..

Podľa názoru odvolacieho súdu doplnenie notárskej zápisnice o dátum jej spísania vyššie popísaným spôsobom odporuje ustanoveniu § 43 ods. 2 zákona č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok), čo má za následok, že takto zhotovenú zápisnicu nemožno považovať za notársku zápisnicu a v nej obsiahnutý závet a vydedenie dediča za platný právny úkon.

Podľa dovolacieho súdu uvedený právny záver odvolacieho súdu nie je správny.

Závet je prísne formálny jednostranný právny úkon, ktorý musí spĺňať všetky náležitosti, ktoré Občiansky zákonník vyžaduje pre platnosť akéhokoľvek právneho úkonu (§ 37, § 38, § 39, § 40 ods. 1), ako aj osobitné náležitosti požadované ustanoveniami § 476 až § 479 Občianskeho zákonníka. Jednou z podstatných náležitostí závetu je, aby bol v ňom uvedený deň, mesiac a rok, kedy bol podpísaný. Nerešpektovanie tejto požiadavky spôsobuje v zmysle ustanovenia § 476 ods. 2 Občianskeho zákonníka neplatnosť závetu. Zákonná požiadavka, aby závet obsahoval dátum jeho podpísania sa pritom vzťahuje na všetky závety bez ohľadu na to, či ide o vlastnoručný závet, o závet alografný alebo pojatý do notárskej zápisnice.

Podľa § 3 ods. 4 Notárskeho poriadku listiny a osvedčovacie doložky (§ 56 ods. 2) vyhotovené v rámci notárskej činnosti (ďalej len "notárska listina"), ich osvedčené odpisy a listiny vyhotovené pri činnosti podľa odseku 2 sú verejnými listinami.

Podľa § 46 prvá veta Notárskeho poriadku notári spisujú účastníkom na základe ich vyhlásenia notárske zápisnice o zmluvách, závetoch a iných právnych úkonoch.

Podľa § 47 Notárskeho poriadku notárska zápisnica musí obsahovať

- a) miesto, deň, mesiac a rok spísania notárskej zápisnice,
- b) meno, priezvisko a sídlo notára,
- c) meno, priezvisko, rodné číslo, dátum narodenia a trvalé bydlisko účastníkov, ich zástupcov, svedkov, dôverníkov a tlmočníkov,
- d) vyhlásenie účastníkov, že sú spôsobilí na právne úkony,
- e) údaj o tom, ako bola preukázaná totožnosť účastníkov a svedkov,
- f) obsah právneho úkonu,
- g) údaj o tom, že zápisnica bola po prečítaní účastníkmi schválená,

- h) podpisy účastníkov alebo ich zástupcov, a ak boli prizvaní, tiež svedkov, dôverníkov a tlmočníkov,
- ch) odtlačok úradnej pečiatky notára a jeho podpis.

Podľa § 43 ods. 1 a 2 Notárskeho poriadku znenie notárskej listiny nemožno dodatočne meniť. Ak sa zistí chyba v písaní, počítaní alebo iná zrejma nesprávnosť až po spísaní listiny, vykoná sa jej oprava doložkou pod skončený text listiny, ak s tým účastníci súhlasia. V doložke sa uvedie nesprávnosť, uvedie sa správne znenie a pripojí sa dátum vykonania opravy, podpis a odtlačok úradnej pečiatky notára, ktorý opravu vykonal, ako aj podpisy účastníkov.

Ustanovením § 43 ods. 2 Notárskeho poriadku sa sleduje zachovanie základnej vlastnosti notárskej listiny, t.j. jej vierohodnosti a garancie, že jej obsah sa dodatočne nebude meniť. Preto chyby v písaní, počítaní alebo inú zrejmu nesprávnosť umožňuje opraviť iba za splnenia určitého formálneho postupu, opravnou doložkou umiestnenou v závere notárskej listiny. Tieto chyby a zrejme nesprávnosti sú očividné, vyplývajú z porovnania celkového kontextu notárskej listiny prípadne ďalších listín, ktoré s vecou súvisia. Sú to chyby v písaní a počítaní a ďalej také chyby, ktoré sú ako zrejme nesprávnosti podobného pôvodu, ako chyby v písaní a počítaní, t.j. ku ktorým došlo len zjavným a okamžitým zlyhaním v duševnej či mechanickej činnosti osoby spisujúcej listinu, a ktoré sú každému zrejme.

Doplnenie notárskej zápisnice označením dňa, mesiaca a roku jej spísania nie je opravou chyby v písaní, počítaní alebo inej zrejmej nesprávnosti notárskej listiny v zmysle § 43 ods. 2 Notárskeho poriadku. Uvedením času zhotovenia notárskej listiny sa vyhovuje zákonnej požiadavke na jej nevyhnutné obsahové náležitosti, pri absencii čo i len jednej z nich listina stráca povahu notárskej listiny a tým aj verejnej listiny.

Treba tiež vziať do úvahy, že z ustanovenia § 476 ods. 2 Občianskeho zákonníka ani z iného zákonného ustanovenia nevyplývajú žiadne pravidlá pre umiestnenie a technický spôsob uvedenia dňa, mesiaca a roku podpísania záveru na listine obsahujúcej túto poslednú vôľu poručiteľa. Právna teória a súdna prax ustálili iba to, že na konci závetu musí byť podpis, pretože sa ním dovŕšuje obsah závetu. Inak je tomu ale s dátumom podpísania závetu, ktorého význam je celkom odlišný od podpísania závetu. Uvedením dňa, mesiaca a roku, kedy bol závet podpísaný, sa nedovŕšujú obsahové náležitosti závetu; dátum pripojený

k závetu vypovedá o tom, kedy bol závet poručiťom podpísaný a dovŕšený a umožňuje tak jeho odlišenie od skoršie urobeného závetu, ktorý sa neskorším platným závetom, pokiaľ popri ňom nemôže obstať, zrušuje (§ 480 ods. 1 O.s.p.). Uvedenie dňa, mesiaca a roku podpísania závetu iným spôsobom (technikou) než je vyhotovený závet, by mohlo mať význam pre jeho platnosť iba vtedy, ak by tu boli pochybnosti, či ide o dátum, kedy bol závet podpísaný alebo dátum iný. V danej veci ale také pochybnosti o dni, mesiaci a roku podpísania závetu zriadeného formou notárskej zápisnice tu neboli.

Dovolací súd považuje naostatok za potrebné poznamenať, že nedostatok atribútu verejnej listiny nemá bez ďalšieho za následok aj neplatnosť právneho úkonu, ktorý listina obsahuje. Ak pre právny úkon zákon nepredpisuje formu notárskej zápisnice (napr. § 143a ods. 3 Občianskeho zákonníka) a listina obsahuje náležitosti, ktoré pre konkrétny právny úkon zákon požaduje, je právny úkon platný.

Je teda zrejmé, že odvolací súd neplatnosť predmetného úkonu nevyvodil z nesplnenia osobitných náležitostí závetu, ale zo spôsobu (procesu) vyhotovenia notárskej zápisnice, ktorá tento úkon obsahovala, ktorý spôsob (proces) jej vyhotovenia tiež posúdil nesprávne.

Odvolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva teda v tejto časti na nesprávnom právnom posúdení veci.

II. Odvolací súd pripustil proti svojmu rozsudku dovolanie aj na vyriešenie podľa neho zásadnej právnej otázky, „či závet, ktorý nie je napísaný vlastnoručne, musí byť napísaný jedným technickým prostriedkom.“ Z odôvodnenia jeho rozhodnutia vyplýva, že takto vymedzenú právnu otázku posúdil záporne (str. 6 šiesty odsek jeho rozsudku). Tento svoj záver ale riadne neodôvodnil.

Hoci z dôvodu nedostatku odôvodnenia rozhodnutia odvolacieho súdu v tejto časti dovolací súd by zásadne nemal posúdiť správnosť tohto čiastkového záveru odvolacieho súdu, dovolací súd napriek tomu tak robí, pretože odpoveď na predmetnú otázku vyplýva z už vyššie uvedených záverov o platnosti či neplatnosti závetu zriadeného formou notárskej zápisnice, t.j. zo záveru, že uvedenie dňa, mesiaca a roku podpísania závetu iným spôsobom (technikou) než je vyhotovený závet, by mohlo mať význam pre jeho platnosť iba vtedy, ak by tu boli pochybnosti, či ide o dátum, kedy bol závet podpísaný alebo dátum iný, o aké

pochybnosti ale v danej veci nešlo. I podľa dovolacieho súdu závet zriadený v inej forme než vlastnou rukou poručiteľa nemusí byť napísaný jedným technickým prostriedkom. Požiadavka spísania závetu zriadeného formou notárskej zápisnice len jedným technickým prostriedkom nevyplýva zo žiadneho zákonného ustanovenia.

III. Pre sporové konanie, začaté na základe návrhu podaného odkázanými dedičmi (§ 175k ods. 2 O.s.p.), treba považovať všetkých účastníkov konania v dedičstve za nerozlučných spoločníkov v zmysle ustanovenia § 91 ods. 2 O.s.p., a to ako na strane navrhovateľov, tak i na strane odporcov (R 65/2003).

Procesným dôsledkom nerozlučného spoločenstva je, že a) rozhodnutie sa týka všetkých spoločníkov (s rovnakým výsledkom), b) práva a povinnosti spoločníkov sú nerozlučné, c) procesné dôsledky rozhodnutia sa týkajú všetkých spoločníkov, čoho dôsledkom je aj to, že procesný úkon niektorého zo spoločníkov sa týka všetkých spoločníkov. Dôsledky nerozlučného spoločenstva vyplývajú z hmotnoprávneho vzťahu účastníkov, bez zreteľa na ich vôľu. Preto ide o nútené spoločenstvo. Vo vzťahu k tretím subjektom procesný úkon čo len jedného zo spoločníkov (napr. podanie odvolania) je účinný aj vo vzťahu k ostatným spoločníkom.

Pokiaľ teda odvolací súd mal za to, že odvolanie odporcov 1/, 2/ a 5/ bolo podané včas, bol tento ich procesný úkon účinný aj vo vzťahu k odporkyňi 3/, ktorá podľa dovolacieho súdu zmeškala lehotu na podanie odvolania a ktorej odvolanie z tohto dôvodu odmietol ako oneskorene podané.

Ak teda odvolací súd nekonal aj o odvolaní odporkyne 3/, odňal tejto účastníčke možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p.

Keďže v dôsledku nesprávneho právneho posúdenia veci odvolací súd nedostatočne zistil skutkový stav (neskúmal neplatnosť závetu poručiťky z iných hľadísk) a jeho konanie má aj vadu podľa § 237 písm. f/ O.s.p., dovolací súd uznesením zrušil jeho dovolaním odporcov 1/, 2/, 3/ a 5/ dôvodne napadnutý rozsudok (§ 243b ods. 2, prvá veta O.s.p. v znení zákona č. 384/2008 Z.z.) a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 3 O.s.p. v znení zákona č. 384/2008 Z.z.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. novembra 2008

JUDr. Ladislav G ó r á s z, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Nina Dúbravčíková